

CAPITOLUL 3 DESCOPERIND ORTODOXIA

Telefonul pe care l-am primit joi dimineața a risipit monotonia nestatorniciei mele, plictiseala de a trece veșnic de la o relație la alta, de la o religie la alta. Sunase tatăl meu pentru a-mi face o simplă invitație: la o adunare *pro-vita* și în timpul întâlnirilor ce i-au urmat, tata făcuse cunoștință cu un preot ortodox și acum dorea să-l întâlnesc și eu. Tatăl meu, întotdeauna priceput să-și aleagă cuvintele, s-a văzut nevoit să spună că îi vine greu să-l descrie pe Părintele David. Așa că a recurs la o sintagmă pe care o folosea ori de câte ori voia să caracterizeze sumar pe cineva drag, până când interlocutorul său reușea să-și formeze singur o părere: „Părintele David este ... încântător.” Și într-adevăr, cuvintele lui m-au convins și mi-au stârnit curiozitatea.

Ortodoxia? Un fel de catolicism dintr-o altă parte a lumii sau cam așa ceva.. Asta era tot ce știam despre credința ortodoxă până să primesc acest telefon. Fusesem, e drept, în câteva biserici tradiționale. Când eram la școală în Seattle, mergeam în timpul săptămânii, seară de seară, la o vecernie de la o biserică romano-catolică. Cântările erau frumoase, mirosurile plăcute, pauzele de studiu, lungi. Adesea mergeam cu mașina cu doi prieteni rockeri: zgomote și ritmuri hard rock trepidante, ce făceau geamurile să vibreze. Nu o dată, înainte de a intra în biserică, zăboveam prin parcări pentru a mai prelungi cu câteva minute extazul produs de acele ritmuri agresive. Deși mergeam la biserică pentru a mă reculege și a petrece puțin timp în tihnă, nu auzeam nicio liniște, ci doar ecoul zgomotelor hard rock din mașină.

Și totuși, atunci când mergeam singur la vecernie, auzeam altceva. Îmbrăcat într-o pelerină și tolănit pe un vechi rând de bănci

ATINGÂND CERUL

de lemn, începeam să aud frânturi din cântecul tainic al slujbei. Psalmodierea gen *basso profundo* a textelor străvechi răsuna printre pâlpâirile lumânărilor și ajungea în fiecare cotlon al sufletului unde era nevoie de lumină. În acel moment din viața mea, muzica aceea dumnezeiască nu-mi îmblânzea, încă, vocea întunecată a lumii, a trupului și a diavolului. Însă, pentru că era vorba de muzica străveche a lui Dumnezeu, câteva note sunt suficiente pentru a trezi în sufletul celui ce o ascultă setea de a reveni mereu la ea.

Tatăl meu mi-a aranjat o întâlnire cu părintele David, într-o dimineață de sâmbătă, la micul dejun. Fiind vorba de primele ore ale dimineții, arătam ca acei muzicieni care, deprinși să doarmă până târziu, au fost treziți din somn înainte de prânz. Părintele David însă era obișnuit cu astfel de ore matinale și părea într-o formă excelentă, provocatoare, iar după tonul vocii sale lăsa să se înțeleagă că nu l-a deranjat deloc ora matinală a întâlnirii noastre. Am vorbit până la prânz, iar când ne-am despărțit știam deja suficiente lucruri despre Ortodoxie pentru a-mi dori să aflu și mai multe.

— Spune-mi, John, cine reprezintă o autoritate pentru tine?

— Păi, Fericitul Augustin.

— Înțeleg. E destul de mult, dacă ne gândim că de la el au început să se strice lucrurile.

Și așa a continuat conversația noastră. Ce ciudat partener de discuție am avut!...Cum reușea să găsească un echilibru plăcut între sfințenie și umor...Avea marea înțelepciune de a mostra cu blândețe, lăsându-și victima tulburată, însă fără dorința de a se răzbuna. Și totuși, acea dimineață nu a fost un simplu schimb de replici întâmplătoare referitoare la povestea vieții noastre, ci ceva mai mult, deoarece îmi amintesc că am plecat de la întâlnirea noastră neliniștit și fără cuvinte, neputând să-mi explic de ce.

Preotul ortodox m-a invitat să-i vizitez biserica și să împrumut cărți din biblioteca lui. Petrecând ceva timp în biserica aceea am

3 - DESCOPERIND ORTODOXIA

observat cărarea netedă și umblată ce se îndrepta dinspre bibliotecă spre nava bisericii. O calitate aproape palpabilă a acelei parohii era faptul că membrii ei păreau să aibă atât formare duhovnicească, cât și dragoste pentru slujbele bisericii. Cel puțin, cei mai mulți din cei pe care i-am întâlnit le aveau pe amândouă, puțini erau cei care aveau doar formare duhovnicească sau numai dragoste. Aceste întâlniri au reprezentat exemplul viu al unor oameni care nu doar merg la biserică, ci și trăiesc în duhul Bisericii.

Înainte de a-l întâlni pe părintele David, mi-am irosit viața ca un hoinar însetat după adevăr, care, rătăcind printr-un istovitor pustiu duhovnicesc, face tot ce-i stă în putință să-l ocolească. Cred că ceea ce ne istovește este atât refuzul nostru de a recunoaște motivul pentru care fugim de lucrurile pe care ni le dorim cu adevărat, cât și neputința noastră de a alina durerea pricinuită de acest refuz. Sfântul Apostol Pavel, în epistola sa către creștinii din Roma, scrie despre lupta sa cu acest fel de înclinații, atunci când afirma: „nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc” (Romani 7, 19). Poate că tocmai atunci când ne punem noi înșine opreliști la căutarea binelui, dreptății și nobleții, realitatea răzvrătirii noastre devine mai pregnantă, la fel cum nevoia noastră de lumină devine mai clară pe măsură ce ne adâncim în întuneric. Ce dureroasă moștenire a căderii omului...

Pașii pe care i-am făcut înspre Biserica Ortodoxă m-au ajutat să-mi statornicesc obișnuința de a bătători cărarea care duce de la bibliotecă la biserica părintelui David. Nu-mi amintesc să-mi fi dat vreodată vreo carte fără însă a mă îndemna să acord o atenție deosebită și slujbelor. Se părea că așa stau lucrurile: o carte pentru o slujbă. De fapt, spunea el, participarea la slujbele bisericii îmi va lumina mult mai mult calea decât ar putea-o face o carte sau alta de teologie. Cărțile sunt, într-adevăr, folositoare, însă adevărata comoară se află în slujbele Bisericii Ortodoxe. Cărțile ajută, dar nu

ATINGÂND CERUL

pot înlocui trăirea. Treci cu vederea peste participarea modestă și, uneori, iresponsabilă a parohiei noastre la Liturghie, mi-a sugerat el, și vei descoperi acea Biserică care vine din colbul veacurilor.

În acea zi cenușie și rece din 1991, după micul dejun servit împreună cu tata și cu părintele David, am început să citesc și să merg la biserică asiduu. Așa cum nu se poate separa credința de fapte, tot astfel eram și eu ajutat să înțeleg mai în profunzime slujbele la care participam, iar slujbele mă ajutau să înțeleg mai bine cărțile pe care le citeam. Și tocmai într-un ciclu sfânt ca acesta descoperă omul că rațiunea și taina îi sunt, de fapt, cunoștințe vechi. Iar participarea la sfintele slujbe a zdruncinat sensibilitatea mea protestantă, mult mai mult decât cărțile care vorbesc despre ele din același motiv pentru care, după ce te-ai aruncat într-un râu învolburat și rece, o carte despre înot ți se pare floare la ureche. Dar ce era acea lume de care mă loveam la modul existențial?

Cunoscusem dumnezeul care exista doar în spațiul vid situat între pagina cărții și mintea celui care o citește. Multe au fost momentele în care îmi era frică de liniștea din cameră sau de șoapta din sufletul meu și, neliniștit, căutam o carte *despre* Dumnezeu Care poate că încerca să mă întâlnească față către față, tocmai pentru a putea evita să mă întâlnesc cu El. Da, iluminarea apare în viețile celor care nu numai că au cunoștințe despre Dumnezeu, ci Îl *cunosc* cu adevărat și ni-L împărtășesc într-o carte. Dar se întâmplă ceva, care ne determină să nu mai fim sinceri, atunci când căutăm o carte nu pentru a găsi o poartă spre o înțelegere mai profundă, ci pentru distracție. Sufletul nostru o ia într-o direcție greșită și încercăm apoi să căutăm cu privirea locul în care știm că ar trebui să fim.

Așa că această călătorie, păstorită de un părinte și de enoriașii săi, m-a purtat adânc pe un teritoriu despre care credeam, până în acest moment, că nu duce nicăieri. Luni de zile am hoinărit pe drumurile prăfuite ale Bisericii primare: Ce s-a întâmplat cu acei

3 - DESCOPERIND ORTODOXIA

oameni și cu credința lor după scrierea ultimelor pasaje ale Sfintei Scripturi? Am zăbovit mai apoi în compania sfinților, ale căror alegeri dezvăluie deosebirile cutremurătoare între viață și viața „îmbeșugată”: Cine erau acei bărbați și acele femei și în ce măsură nevoițele lor mă privesc și pe mine?

Odată cu venirea verii, am cântărit cu fermitate multitudinea elementelor protestante pe care le moștenisem și pe care mi le-am însușit: Ce este demn de încredere merită luat în considerare și ce este periculos și vătămător pentru suflet? Am peregrinat printre disciplinele spirituale ale Ortodoxiei care au dus la mântuire: Cum se manifestă împreună-lucrarea noastră cu Hristos în viața de zi cu zi? Respectuos, ne-am perindat pe la mănăstiri, vechi și moderne, pe care credința mea din tinerețe le-a ignorat cu desăvârșire: De ce au fost părăsite și uitate aceste comori? De ce au mers acolo monahii și monahiile: pentru a fugi de lume sau pentru a o înfrunța în ei înșiși?

Cea mai mare parte a călătoriei noastre a avut loc în încăperea liniștită de lângă biserică, unde, după slujbele de dimineață, stăteam mereu de vorbă la un ceai. În duminicile în care nu mergeam la biserica ortodoxă, vizitam fie o biserică a Quakerilor, fie participam la câte o întâlnire a carismaticilor moderați, fie stăteam în pat și dormeam. Dar am ajuns la părintele David cu mintea tulburată și cu sufletul vătămat de atâtea tehnici spirituale moderne care nu avuseseră niciun efect. Și nici măcar nu știam precis ce anume căutam; știam doar că eram în căutare de ceva.

Călătoria mea a fost însoțită de o agitație mai adâncă decât tulburările conștiinței. Așa cum lumea din adâncurile mării continuă să vibreze, cu ciclurile ei de viață și de moarte, fără ca noi să ne dăm seama, tot astfel se întâmplă și cu transformările esențiale, care, în chip nevăzut, schimbă o persoană – fără artificii, fără niciun fel de paradă. Nu am avut parte de o experiență grandioasă, cosmică, așa cum au sfinții. E clar: nu sunt un sfânt, și nici chiar sfinții nu caută

ATINGÂND CERUL

astfel de experiențe. Însă am putut observa schimbări subtile în gândirea mea, în comportamentul meu, în tiparele mentalității mele după care îmi făcusem alegerile și îmi percepușem aproapele.

După ce am reflectat îndeajuns, mi-am făcut o imagine despre felul în care toate acestea mă influențau. Acel sentiment incomod și apăsător de a nu avea o *casă*, care mă însoțise atâta amar de vreme ca o mantie zdrențuită și udă, a început să-mi alunece încet-încet de pe umeri. Greutatea de a nu ști cine ești cu adevărat și cărui mediu aparții, fără identitate și fără niciun fel de rădăcini, e mereu prezentă în sufletul omului, împovărându-l: trupul pierde încredere; visurile vrednice de a prinde viață nu se împlinesc niciodată; oamenii se înstrăinează; lipsește hotărârea de a stabili care sunt limitele sufletului și de a pune o pancartă de avertizare pentru aceia care vor să intre în el cu crampoanele: „Pășii ușor”. Mantia zdrențuită și udă care mă împovăra se desprindea de mine treptat-treptat, nu dintr-o dată. Adevărata lucrare a sufletului se face fără grabă, în profunzime, zi de zi.

Anul dedicat cărților, conversațiilor, participării la slujbele bisericii și reflecțiilor se apropia trepidant de final. Îmi amintesc cum într-o duminică cenușie de toamnă, pe când ne îndreptam spre mașina mea, părintele David a rostit aceste cuvinte, care mai apoi nu mi-au dat pace: „Îmi pare rău că trebuie să-ți spun, dar treci printr-o criză primejdioasă.” Să mă întorc acum înapoi ar însemna că îmi caut refugiu în ignoranță, iar apoi nu-mi rămâne decât să-mi construiesc motive pentru a fi iertat. Dar încă un pas sau doi spre Biserica Ortodoxă ar însemna un pas sau doi înspre Lumina pentru care voi fi tras la răspundere și de care nu voi putea niciodată să mă ascund niciodată. Sfântul Apostol Petru trebuie să fi cunoscut aceste momente decisive, deoarece, în cea de a doua epistolă a sa, spune că „mai bine era ... să nu fi cunoscut calea dreptății decât, după ce au

3 - DESCOPERIND ORTODOXIA

cunoscut-o, să se întoarcă de la porunca sfântă dată lor” (2 Petru: 2, 21). Uneori, cunoașterea are un preț bine definit.

Nu am mai trecut pe la biserica părintelui David o vreme. Mă simțeam copleșit de toate ideile, întrebările și îndoielile care mă tulburau și aveam nevoie de timp pentru a reflecta cu atenție la tot ce descoperisem. Sau, cel puțin, atunci așa gândeam. În timp ce mintea îmi era plină de neliniște și zgomot, o altă voce mai liniștită, m-a chemat. Am observat că, în timp ce convingerile mele erau puse sub semnul întrebării, ceva se întâmpla cu inima mea: se înmuia. Adevărul mi se descoperea nu doar prin căi ușor de înțeles, ci printr-un fel de limbaj al sufletului care mă absorbea total. Mi-am dat seama că nu eu meditam asupra Bisericii Ortodoxe, ci Biserica Ortodoxă medita asupra mea.

În luna ianuarie a anului 1991, am inspirat adânc, anticipând ceea ce avea să urmeze; în luna decembrie a aceluiași an am expirat tot atât de adânc și mi-am găsit în sfârșit odihna, după atâtea căutări, într-un loc unde aveam să aflu toate răspunsurile de care aveam nevoie. Călătoream cu mașina cu mama mea și ne îndreptam spre Ohio în urma unei vizite de Crăciun la bunicii mei din Florida. Pe când înaintam drept pe autostrada ce străbate o parte din munții Apalași din Vestul Virginiei, m-au năpădit amintirile verilor pe care le petrecusem în acele locuri, mergând în drumeții și navigând cu pluta. Fiecare râu și fiecare potecă aveau amintiri. Toată tensiunea acumulată de-a lungul drumului s-a risipit, în timp ce sistemul de autoapărare a personalității mele a încetat să mai fie în alertă. Simțindu-mă în siguranță și plin de elan, am luat o hotărâre.

Nu puteam crede în toate, prin urmare credeam în ceea ce puteam. Și fiecare răspuns primit din partea Bisericii Ortodoxe era îndată înlocuit de o altă întrebare. Am trecut prin carnavalul ideilor ce le aveam în cap pe când străbăteam munții la apus. Dacă stăteam să analizez lucrurile amănunțit, în Biserică găseam multe chestiuni

ATINGÂND CERUL

pe care nu le înțelegeam. Dar am înțeles că nu aceasta era modalitatea în care trebuie să privesc eu Biserica. Cum abilitățile mele mentale erau în orice caz slabe, nici concluziile nu erau în întregime demne de încredere. Un singur lucru era clar: modalitatea cea mai sigură pentru mine de a mă raporta la Biserică era să mă apropii de ea nu mânat de prejudecățile mele, ci în condițiile puse de ea.

Acest lucru presupunea ca eu să renunț nu la lumea pe care am întâlnit-o, ci la o mare parte din lentilele prin care am privit eu lumea. Însemna să las la o parte prejudecățile unei viziuni protestante asupra lumii, viziune plină de suspiciune în privința oricărei expresii spirituale asemănătoare catolicismului și care respinge aproape în întregime istoria creștinismului dinaintea Reformei. Acest lucru presupunea o reevaluare a principiului numit *sola fide* – afirmația protestantă conform căreia, ne mântuim *numai prin credință*. Acest punct de vedere m-a împins spre două tendințe greșite: aceea de a reduce credința la teatrul minții, unde este lipsită de o definiție clară și, prin urmare, de o expresie clară; sau a te conforma să urmezi acele sloganuri doctrinale, lipsite de sens și schimbătoare, ale unei „renașteri” de ultimă oră în credință sau ale celei mai recente „mișcări” religioase. Fără îndoială, *sola fide* este adesea cenzurată în mod simplist, dar în experiența mea am văzut cum e izolată și interpretată mai presus de orice context adecvat. Altfel spus, a te apropia de Biserică în condițiile stabilite de ea, însemna să te debarasezi de vechile prejudecăți.

Biserica Ortodoxă este o Biserică dreptmăritoare. Taina slujirii este însăși realitatea ei. Slujbele Bisericii sunt prisma prin care noi, făpturile lui Dumnezeu Îl binecuvântăm pe Făcătorul nostru în mijlocul creației Sale și în mod curios, ne binecuvântează și El pe noi. Departe de a fi un contract cu Dumnezeu, slujbele dau culoare întregii noastre vieți. Când Sfântul Apostol Pavel enumeră, în primul

3 - DESCOPERIND ORTODOXIA

capitol din Epistola sa către Romani, multele rele din lume, el arată că pricina întregii suferințe universale e felul în care ne trăim viața noi, cei care ne-am uitat rolul de ființe dreptmăritoare – *homo adorans*. În sens literal, termenul „ortodox” înseamnă „dreptmăritor” sau „dreptcredincios”. Biserica introduce cultul religios în fiecare aspect al vieții omului, începând cu părțile ei cele mai tainice până la cele mai obișnuite.

Prin urmare, luată în considerare în acest context al cultului religios, ca experiență relațională între om și Dumnezeu, fiecare chestiune din Biserică pe care cu greu puteam s-o accept, s-a dovedit a fi o parte profundă a unui tot unitar. Ceea ce are omul de făcut nu este de a face un pas înainte pentru a examina, spre exemplu, Taina Spovedaniei, printr-un fel de analiză intelectuală, ci de a face un pas înapoi spre a descoperi cum, prin spovedanie, o persoană este curățită și restaurată, ca ființă dreptmăritoare. Am descoperit că Biserica lucrează într-o manieră profund terapeutică, nu în sensul egocentric, modern, al cuvântului, ci ca adevărat Trup al lui Hristos, Care a venit să vindece sufletul, mintea și trupul.

În cele din urmă, am înțeles că mi-am pierdut orice considerație pentru două din cele mai distructive forțe ale spiritualității moderne: efortul izolat și libertatea fără măsură. Aveam nevoie de o credință mai mare dacă doream cu adevărat să aflu ceea ce sunt și unde mi-e locul, dacă doream să-mi descopăr identitatea și rădăcinile. Eram chemat să fiu rob în Casa Tatălui și Fiului și Sfântului Duh; eram chemat să fiu un creștin ortodox.

În prima duminică după reîntoarcerea mea la Ohio, am dorit să-l vizitez neapărat pe Părintele David în biroul său. Am vorbit îndeajuns pentru ca părintele să se convingă că eram pregătit să primesc botezul. „Orice ai fi învățat ca să fii bun, adevărat și sfânt, m-a sfătuit el, ia aceste lucruri cu tine acasă.” Botezul meu nu a reprezentat doar renunțarea la devotamentul meu față de

ATINGÂND CERUL

neadevărurile din trecut, ci și împlinirea adevărilor primite de-a lungul drumului.

Duminică dimineața, 12 ianuarie, 1992. Am folosit butoiul proaspăt achiziționat din pronaosul bisericuței, pe post de cristelniță și acest lucru a stârnit mult amuzament pe seama mea. Familia mea a avut locurile de onoare, de fapt singurele locuri în mijlocul privitorilor de unde se putea vedea totul. Știam atât de bine semnificația botezului, încât acel butoi era pentru mine deopotrivă sicriu și pântece. Am îngenuncheat în butoi și, apucat cu putere de mâinile experimentate ale Părintelui David, am fost scufundat de trei ori. Pe măsură ce apa îmi aluneca pe trup în mii de picături limpezi, sufletul meu se întorcea acasă, pregătit pentru o nouă călătorie.

CAPITOLUL 4 DE LA RUTINA ZILNICĂ LA RUSIA

Un proverb Zen drag mie spune că „atunci când studentul este pregătit, apare și profesorul”. Sună la fel de misterios ca și scena din cartea lui John Bunyan, *Pilgrims Progress**, când unul dintre personaje apare pe neașteptate, fără să se prezinte, în fața creștinului disperat. Găsim profesori în veșmintele unui preot, în discursul elevat al unui poet și în mirosul greu al unui alcoolic fără adăpost. Aceștia se ascund în adevărul poveștilor și în tragedii. Când suntem atenți și deschiși, altfel spus: atunci când suntem pregătiți, le primim învățătura.

Eu mi-am găsit profesorul în ultimele patru pagini ale unei reviste. În anul 1994, pe când locuiam în Florida, am primit prin poștă un exemplar dintr-o revistă despre creștinismul ortodox, la care eram abonat. Ca de obicei, am răsfoit acel număr al revistei cu hotărârea de a parcurge fiecare articol, dar am reușit să citesc doar câteva. Ultimul dintre ele vorbea despre o mănăstire din Rusia și era scris cu talent ce trăda în chip vizibil dragostea autorului pentru Mănăstirea Valaam și pentru lucrările de restaurare care erau atunci în plină desfășurare. Din cauza unui climat economico-politic instabil și extrem de ostil tradiției creștine, Valaam ajunsese o ruină. Articolul descria eforturile depuse pentru a restaura unele porțiuni ale mănăstirii și capelele acesteia. Emoționantul text era însoțit de fotografii cu mănăstirea și starețul ei.

Să fi avut, pur și simplu, nevoie de o schimbare sau să fi fost vorba de dorința de a lua parte la viața aceea de obște, plină de semnificații, descrisă în articol? Nu știu, însă *experiența* vieții

* în traducere *Urcușul pelerinului*, (n. trad.)

ATINGÂND CERUL

monahale, despre care știam atât de puțin și care înainte nu intra nicidecum în preocupările mele, m-a impresionat profund. Zile întregi m-am tot gândit la Mănăstirea Valaam. Am recitit articolul pentru a găsi și alte nuanțe, alte detalii care m-ar fi putut ajuta să-mi îmbogățesc imaginea mentală pe care începusem deja să mi-o formez. Într-un final, m-am hotărât să-l caut pe autor pentru a-mi exprima încântarea față de cele citite.

Pe acea vreme, Iacob era diacon la o biserică ortodoxă din California.** Legătura sa cu Mănăstirea Valaam era una specială: era considerat un „frate” al obștii și ocazional slujea ca diacon când vizita mănăstirea. Lămuririle sale suplimentare privind viața monahală și eforturile de restaurare pe care mi le-a dat în timpul conversației noastre m-au determinat să încep să mă simt legat personal de acest loc străvechi și de acești oameni de cinste. Apoi, Diaconul mi-a spus ceva ce m-a surprins: „Organizăm un pelerinaj la Valaam pentru a da o mână de ajutor în procesul de restaurare. Ai fi interesat să mergi?” Studentul era pregătit, iar profesorul și-a făcut apariția.

Lunile dedicate străngerii de fonduri și pregătirilor au trecut cu repezeală. Un pașaport, o viză și câteva perechi de șosete rezistente, pentru toate trebuia să găsesc loc în rucsac. Trecerea de la o existență monotonă de familie, la sportul extrem – călătoria în lume – s-a făcut brusc și s-a dovedit a fi înviorătoare. Iar presimțirea pe care avută atunci când, în iunie 1994, plecam din Florida spre Helsinki, în Finlanda, era extraordinară. Cuvintele scrise în jurnal în dreptul primei zile surprind această experiență:

Avionul, în care răsunau tot felul de limbi din alte lumi, a decolat din Miami cu aproximativ treizeci de minute în urmă. Deja

** Diaconul Iacob este în prezent Părintele Iona, autorul Prefeței acestei cărți. În Biserica Ortodoxă întâlnim această practică a schimbării numelui odată cu intrarea în rândul preoților sau al monahilor.

4 - DE LA RUTINA ZILNICĂ LA RUSIA

am auzit oameni din America, Florida, Puerto Rico și Germania... Când te afli în minoritate ești cuprins de un sentiment de vagă stânjeneală, nu te simți tocmai în largul tău. Un monitor atârână deasupra unui paravan care separă cabinele din fuzelaj. Detalii despre zborul nostru: viteza, distanță până la destinație, altitudinea, ora locală de la destinație și probabilitatea unei aterizări forțate, sunt prezentate mai întâi în limba engleză, apoi în finlandeză... Se pare că mai sunt și multe alte voci. Sunt vocile interioare, care se iau la întrecere pentru a-mi atrage atenția. Toate sunt diferite și toate sunt ale mele. Încercând să le asculte pe toate, sufletul meu devine tot mai neliniștit.

Problemele au început să apară încă de la aterizarea pe aeroportul din Moscova. Sute de călători coborau din avion și se îndreptau spre vamă. Eu am fost printre primii cărora li s-a verificat și viza de intrare în țară. Dintr-o cabină mică, vameșul mi-a verificat viza preț de câteva minute. Deși fața îi era plină de coșuri – nu îi dădeam mai mult de douăzeci de ani – acest tânăr afișa duritatea unui vameș cu multă experiență.

Pe un ton foarte clar s-a răstit la mine, spunând ceva în rusește în timp ce arăta cu degetul spre viza mea. Mirat, am dat din umeri și mi-am ridicat sprâncenele. Mi-am dat seama că era ceva în neregulă cu viza mea. Gesturile sale păreau a spune că data de intrare în țară fusese tipărită greșit. Eram aproape sigur că va pune mâna pe arma din dotare, ca să-mi explice cum stau lucrurile pe alt ton. Mda, aceasta era Rusia; aceasta era țara atât de defăimată în America. Când la Hollywood sau în Washington D.C. era nevoie de un dușman, el era întotdeauna Rusia. O reciprocă suspiciune s-a instalat deodată între mine și tânărul ofițer din fața mea.

A reușit să spună câteva cuvinte în engleză. Da, așa era: data de intrare în Rusia fusese greșit tipărită pe viză. Nu aveam voie să intru în țară. Și, cum nu spuneam nimic, tensiunea s-a amplificat. Într-un

ATINGÂND CERUL

final, s-a aplecat spre mine la geam și mi-a șoptit: „Se poate aranja cu cincizeci de dolari.” În stânga mea, coada se făcea tot mai mare și călătorii așteptau nerăbdători să treacă de vamă și să meargă acasă. Ofițerul, la rândul lui, devenea tot mai nervos. Tocmai pe când eram gata să negociez prețul – mă pregăteam să-i dau numai douăzeci de dolari – s-a întors înapoi și, enervat, mi-a ștampilat viza și mi-a făcut semn să trec. Măi să fie, gândeam eu, excursia asta chiar începe bine!

După ce am stat o noapte în aeroport, l-am însoțit pe părintele diacon Iacob și pe ceilalți pelerini. Am petrecut câteva zile la Moscova, făcând un tur al bisericilor ortodoxe: biserici construite din cărămidă și mortar, mai vechi decât întreaga noastră civilizație americană. În cultura rusă se întâlnește un paradox ciudat: deși marea majoritate a rușilor sunt alcoolici, în cele mai multe biserici se slujește cu sobrietate, o sobrietate care se înfrânează nu de la alcool, ci la trândăvie. Atât țaranii, cât și celelalte categorii de credincioși, se remarcă printr-o formidabilă autodisciplină atunci când slujesc: stau liniștiți în picioare în timpul slujbelor, se luptă cu oboseala și, cu un fel de smerenie fizică, aprind o lumânare, se închină la o icoană sau primesc o binecuvântare de la un părinte.

Apoi, grupul nostru a ajuns la Sankt Petersburg, unde ne-am îmbarcat pe un vas și am pornit spre insula Valaam. Lacul Ladoga este cel mai întins lac din emisfera de est, fapt confirmat și de drumul nostru, care a durat paisprezece ore. Un somn lung pe vapor, împreună cu minunatele priveliști de apă și cer, mi-au odihnit trupul și sufletul. Pe măsură ce părintele diacon Iacob ne oferea amănunte cu privire la istoria mănăstirii Valaam, caracterul mitologic pe care eu îl confeream aceluia loc se amplifică.

Am aflat astfel despre cei doi monahi misionari de la Athos, care, în secolul al X-lea, au străbătut distanța dintre coasta de nord a Greciei și pădurile din Rusia de Nord-Vest. La vreo 120 km la est de

4 - DE LA RUTINA ZILNICĂ LA RUSIA

actuala frontieră a Finlandei, Serghie și ucenicul său, Gherman, au pus temelia mănăstirii Valaam de pe insula Valaam. În secolele următoare, obștea mănăstirii avea să treacă, în egală măsură, prin greutăți, dar și prin perioade de prosperitate. Cele mai grele momente au fost în mod special secolele al XVI-lea și al XVII-lea: în 1581, ciuma a cuprins Valaamul și treizeci și șapte de monahi și patruzeci și șapte de frați de mănăstire au murit; apoi, în 1611, invazia unor agresori străini a dus la confruntări violente, în urma cărora a murit egumenul și mai mulți monahi. După aceea, mănăstirea a ars din temelii și a rămas pustie peste o sută de ani. În cele din urmă, țarul Rusiei, Petru I, a emis în 1715 un decret în vederea restaurării Mănăstirii Valaam și a populării ei cu monahi.

Mănăstirea, așa cum urma să o vedem noi atunci, păstra doar în mică măsură urmele trecutului ei zbuciumat. În schimb, suferea din pricina unei răni încă deschise: persecuția comunistă din ultimii șaptezeci și cinci de ani. Am văzut cu ochii noștri capelele în ruine și tristețea de pe fețele monahilor. Dar, la fel cum ies flori din pietre, tot astfel puteam și noi întrezări semnele unei renașteri și la Valaam.

Căderea Cortinei de Fier, când Rusia încerca să-și îmbunătățească imaginea, a adus cu ea vântul schimbării și printre colibele și pădurile insulei. Când am ajuns la țarm, egumenul ne-a oferit o primire călduroasă. Împovărați de rucsaci și de necunoașterea limbii ruse, grupul nostru a fost îndrumat pe un drum prăfuit ce ducea printr-un tunel alb și scurt la complexul monahal. Am trecut pe lângă câțiva pui și un camion vechi. Guvernul comunist a folosit insula ca loc de deportare pentru mulți ruși săraci, cu diverse dizabilități sau bolnavi mintal, din nordul țării. Acești oameni au devenit părinții și apoi bunicii unui sătuc dintr-un sat apropiat. În drumul nostru prin curtea mănăstirii, am trecut pe lângă mulți dintre urmașii acestora.

ATINGÂND CERUL

Unul dintre copii, cu părul părul blond și bărbia pătrată, mi-a atras atenția în mod special. Stătea pe o placă turnantă din beton, balansându-și picioarele și părea foarte dezinvolt. Era un băiețel scund și plinuț de vreo cinci ani, ce purta o bluză strâmtă, maro. S-a întâmpilat să-l observ pentru că era singurul băiat dintr-un grup de șase bărbați. Scena avea un aer maiestuos, de solemnitate regală, de parcă băiețelul ar fi fost un fel de rege de cartier, încoronat prematur în absența tatălui de mult dispărut.

Un monah ce trecea pe acolo mi-a spus, pe un ton foarte serios și fără să pară că exagerează, că acest băiat era cu totul special, că obștea de la Valaam credea în unanimitate că el va deveni într-o bună zi, starețul mănăstirii. Am ascultat cu atenție și apoi l-am privit lung pe băiețaș. Ghemuindu-mă pe lângă blocul acela de beton, m-am apropiat cam la jumătate de metru de fața băiatului. Am încercat să-i deslușesc pe chip acele calități care-l făceau atât de special. Băiatul mă urmărea atent cu privirea în timp ce făceam grimase ca să-l distrez. Dintr-o dată mă trezesc cu un pumn în față. Fără avertizare, fără explicații, fără maniere! Șocant, gândeam eu. Și, plecând mai departe, cu gândul tot la lovitura aceea neașteptată a micului stareț în devenire, mi-au venit în minte cuvintele psalmistului: „Certa-mă-va dreptul *cu milă* și mă va muștra” (140, 5).

Umilit îndeajuns, am mers mai departe cu grupul nostru și, după ce am mâncat niște pește cu ceva pâine – cina noastră din prima seară – am fost duși cu barca pe o insulă din apropiere. Acolo trebuia să ne instalăm corturile și să ne facem o idee despre cât de grea era munca care ne aștepta. Pelerinajul nostru la Valaam prevedea participarea noastră la munca de restaurare a capelei unui schit (un mic avanpost, care aparținea de mănăstirea principală). Trebuia să cărăm pietre și bușteni grei de pe mal până sus pe șantier, mergând pe un drum șerpuit care trecea prin pădure. Dar pelerinajul

4 - DE LA RUTINA ZILNICĂ LA RUSIA

nostru includea și un alt gen de muncă. Am venit aici pentru a renunța, măcar pentru o vreme, la deprinderile noastre spirituale de zi cu zi, acele deprinderi moleșite în timp datorită culturii americane, care promovează confortul și comoditatea. Și, cum Biserica Ortodoxă nu face distincție între latura spirituală și cea fizică a fenomenelor, am venit să ne lucrăm, cu trup și suflet, mântuirea.

Ni s-a spus că vom ajunge la Valaam tocmai în sezonul ploios, dar cerul era senin, foarte albastru și fără urmă de nori. Mai erau câteva ore până la apus, așa că ne-a rămas ceva timp pentru a ne caza. Mi-am așezat cortul roșu într-un mic luminiș la vreo trei metri depărtare de linia copacilor. Mi-am aranjat în ordine, în jurul cortului sau chiar în fața ușii toate proviziile, îmbrăcămintea, uneltele, o lanternă, câteva gustări reci, un coș de gunoi, niște icoane. Ce ciudat, mi-am spus. Când sunt acasă, domnește haosul peste tot. Dar într-un asemenea loc străin, cu un asemenea scop străin, mi se părea că am nevoie mai mult decât oricând să păstrez totul în ordine.

„Măine vom începe lucrul,” i-a spus cu voce tare părintele diacon grupului nostru, „și, din când în când, să luați câte o pauză în timpul săptămânii pentru a merge la slujbele care se țin la mănăstirea de pe insula mare.” Patru sau cinci femei, care cu timpul s-au dovedit a fi niște bucătărese desăvârșite, au strâns prima cină de la Valaam. În timp ce înfulecam din fasole și din pâinea cu gem, mă minunam să văd cum fiecare dintre noi suntem atrași să jucăm rolurile cu care suntem cel mai familiari. Nimeni nu le-a cerut acestor femei să fie bucătăresele taberei, dar și-au asumat această responsabilitate simțindu-se privilegiate, nu împovărate. Mi le imaginam la ele acasă în bucătărie, căutând pe dibuite, câteodată voioase, alteori disperate, vreun scop înalt în activitatea lor zilnică de pregătire a mesei. Gândul mi-a zburat într-altă parte: O, da, cred că cunosc o astfel de femeie.

ATINGÂND CERUL

Insula Valaam se află la aceeași latitudine ca și orașul Anchorage din Alaska. În lunile de vară, soarele nu traversează cerul pe o linie orizontală, ci formând un fel de arc foarte ascuțit. Astfel, vara nu este propriu-zis întuneric; sunt doar câteva ceasuri pe zi când afară e mai întunecat. Unii pelerini au vrut să se culce, alții să adune vreascuri pentru foc. După ce am stat de vorbă cu câțiva prieteni pe care tocmai mi-i făcusem, am hoinărit printr-o cărare șerpuită din pădure, până la un alt mal stâncos al Lacului Ladoga. Priveam spre orizontul clar din fața ochilor mei și simțeam vântul străvechi cum îmi adie pe față și prin păr. Cu picioarele desculțe stăteam pe o stâncă pe care îmi imaginam că vor fi pășit, în trecut, mulți oameni sfinți. Am început să mă rog. Ce voi lua cu mine din sfințenia acestor locuri atunci când pelerinajul meu se va termina?